

לקראת שבת, חקת תשע"ז

ודברתם אל הסלע

הרב ירון ניסנהולץ

אחת הטרגדיות הגדולות בתנ"ך היא העובדה שמשה רבינו לא זכה להיכנס לארץ ישראל. התמונה מרטיטת הלב של משה העומד על הר נבו ומביט אל הארץ המובטחת, ובמקביל צופה למרגלות ההר בצאן מרעיתו שעומד להכנס לארץ בלעדיו לאחר כל מה שעברו יחד – אינה יכולה להשאיר אף קורא אדיש. נדמה שתמונה זו היא זו שהביאה לכך שפרשני התורה לאורך כל הדורות עסקו רבות בניסיון לפענח את שאלת השאלות – על מה באמת נענש משה? מה היה חטאו החמור שבעקבותיה נגזרה עליו הגזירה הקשה? דא עקא שדווקא העיסוק הרב בשאלה זו הביא לאין ספור תשובות שאינן בהכרח עושות טוב לדמותו של אדון הנביאים, וכפי שהתבטא בדבר שד"ל (שמואל דוד לוצאטו, 186 איטליה) "משה רבינו חטא חטא אחד והמפרשים העמיסו עליו שלושה עשר חטאים ויותר, כי כל אחד מהם בדה מלבו עוון חדש... אשר על כן נמנעתי מהעמק החקירה בדבר זה, מיראה שמא יצא לי פירוש חדש ונמצאתי גם אני מוסיף עוון חדש על משה רבינו".

למרות הערתו זו של שד"ל ננסה בכל אופן להבין את אי-כניסתו של משה לארץ ישראל לאור פרשנותו של הנצי"ב מוולאז'ין בפירושו 'העמק דבר'. הנצי"ב מתחיל את עיונו בפרשיה זו מבירור של הביטוי "ודברתם אל הסלע" – מה בדיוק נצטוו משה לומר אל הסלע? ובכלל – מה פשר הרעיון של שיחה עם סלע דומם? לאור שאלות אלו מגיע הנצי"ב למסקנה שמשה לא נצטוו לדבר **אל** הסלע אלא לדבר עם בני ישראל **על** הסלע, דהיינו ללמד אותם להתפלל אלא הקב"ה שימשיך ויתן מים מן הסלע כפי שהיה עד כה במהלך הנדודים במדבר. לפי הנצי"ב המאורע הזה היה אמור להוות לעם ישראל דוגמא כיצד הם יצטרכו לנהוג בארץ ישראל במקרה של הפסקת גשמים – אליהם לפנות אל הקב"ה בכוחות עצמם בתפילה ולהאמין "שגם בלי כח ועוז של משה אפשר לפעול בתפילת רבים". במילים אחרות, הקב"ה רצה לקראת הכניסה לארץ להביא את בני ישראל בהדרגתיות להאמין בכוחות הטמונים בהם וביכולת שלהם לפנות ישירות לקב"ה, ולצמצם את התלות שלהם במשה רבינו ובכל מנהיג אחר שיבוא במקומו.

בהכאתו על הסלע גילה משה רבינו שהוא איננו המנהיג המתאים להוביל את העם לארץ ישראל. הוא היה ללא ספק גדול הנביאים, והאדם המתאים ביותר להוציא את עם ישראל ממצרים ולתת להם את התורה, אולם לקראת הכניסה לארץ הסתבר שדרוש מנהיג מזן אחר. מנהיג שידע לתת מקום לעם לפתח את כוחותיו באופן עצמאי בלי תלות מתמדת בעומד בראשם, על מנת שבסופו של דבר תוכל האומה לעמוד על רגליה ולהקים ממלכת

כהנים יציבה וחזקה, שבמסגרתה כל יחיד ויחיד יוכל לפתח את עולמו הרוחני ולהגיע לקרבת
אלוקים בכוחות עצמו.